

С.Ә. Бәкірова^{1*}, А.Е. Кусанова², Р.Б. Сабдалиева³

^{1,2,3} Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
E-mail: ¹samikosh_92@mail.ru, ²a.kussanova@gmail.com, ³Sabdalieva1975@gmail.com
ORCID: ¹0000-0002-7862-3238, ²0000-0001-7353-5215, ³0000-0002-8593-9820

ТИКТОК ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІСІНІҢ ХОРЕОГРАФИЯ ӨНЕРІНІҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Аңдатпа. Жаһандану процесінде ұлттық құндылықтарымызды, тарихымызды, тілімізді, өнерімізді сақтай отырып, жаңа дәуірге бейімделу қоғамдағы өзекті мәселелердің бірі. Заманауи ортада адами қасиеттерді қалыптастыруға, білім алуға, бос уақытты тиімді ұйымдастыруға және т.б. факторларға әлеуметтік желілердің, платформалардың әсері артып келеді. Өнер - әлемді көркем бейнелерде бейнелейтін және адамға эмоционалды әсер ететін рухани мәдениеттің бір түрі. Өнер адамның ойлау жүйесі мен сезімдерін қалыптастыра отырып, оның дамуына жан-жақты әсер етеді. Қазіргі таңда өнердің атқаратын функциялары қайта қарастырылып, қоғамдық сананы әлеуметтік желілермен қатар қалыптастыруда. Хореография өнерінің танымдық мүмкіндіктері шексіз және адамның рухани өмірінің басқа салаларымен алмастырылмайды. TikTok әлеуметтік желісі адамның өміріне еніп, қоғамның барлық салаларымен бірге дамып келеді. Сондықтанда, жан-жақты ғылымдардың ғылыми еңбектерін талдау, хореография өнері саласының мамандарымен сауалнама жүргізу, платформаны белсенді қолданатын хореографтармен сұхбат жүргізу. Зерттеу нәтижесінде TikTok платформасының хореограф мамандардың кәсіби қызметінің бір саласына айналғандығын көреміз. Сонымен қатар, хореография өнеріне тигізетін тиімді және тиімсіз тұстары анықталып, би өнерін әрі қарай дамыту үшін қолдануға ұсыныстар жасалды.

Кілт сөздер: Tiktok, хореография, би өнері, тренд, әлеуметтік желі.

С.А. Бакирова¹, А.Е. Кусанова², Р.Б. Сабдалиева³

^{1,2,3} Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
E-mail: ¹samikosh_92@mail.ru, ²a.kussanova@gmail.com, ³Sabdalieva1975@gmail.com
ORCID: ¹0000-0002-7862-3238, ²0000-0001-7353-5215, ³0000-0002-8593-9820

Влияние социальной сети TikTok на развитие хореографического искусства

Аннотация. В процессе глобализации одной из актуальных проблем общества является адаптация к новой эпохе при сохранении наших национальных ценностей, истории, языка и искусства. В современном мире усиливается влияние социальных сетей и платформ на формирование человеческих качеств, получение образования, организацию досуга и другие факторы. Искусство – это форма духовной культуры, которая отражает мир в художественных образах и оказывает эмоциональное воздействие на человека. Искусство, формируя мышление и чувства человека, всесторонне влияет на его развитие. В настоящее время функции искусства пересматриваются, и наряду с социальными сетями оно становится важным элементом формирования общественного сознания. Познавательные возможности хореографического искусства безграничны и не могут быть заменены другими сферами духовной жизни человека.

Социальная сеть TikTok вошла в жизнь людей и развивается вместе со всеми сферами общества, поэтому требует всесторонних междисциплинарных исследований. Исследование проводилось в три

этапа: анализ научных трудов зарубежных и отечественных ученых, анкетирование специалистов в области хореографического искусства, а также интервью с хореографами, активно использующими платформу. В результате исследования было выявлено, что платформа TikTok стала одной из сфер профессиональной деятельности хореографов. Кроме того, были определены положительные и отрицательные стороны влияния TikTok на хореографическое искусство, а также предложены рекомендации по его дальнейшему развитию.

Ключевые слова: TikTok, хореография, танцевальное искусство, тренд, социальная сеть.

S.A. Bakirova¹, A.Y. Kussanova², R.B. Sabdalieva³

^{1,2,3} Kazakh National Women's Teacher Training University, Almaty, Kazakhstan

E-mail: ¹samikosh_92@mail.ru, ²a.kussanova@gmail.com, ³Sabdalieva1975@gmail.com

ORCID: ¹0000-0002-7862-3238, ²0000-0001-7353-5215, ³0000-0002-8593-9820

The Impact of the Social Network Tiktok on the Development of Choreographic Art

Abstract. In the process of globalization, one of the pressing issues for society is adapting to the new era while preserving our national values, history, language, and art. In the modern world, the influence of social networks and platforms on shaping human qualities, education, leisure organization, and other factors is increasing. Art is a form of spiritual culture that reflects the world through artistic images and has an emotional impact on people. Art, by shaping a person's thinking and emotions, has a comprehensive impact on their development. Today, the functions of art are being reconsidered, and along with social networks, it is becoming an essential element in shaping public consciousness. The cognitive potential of choreographic art is limitless and cannot be replaced by other areas of a person's spiritual life.

The social network TikTok has become an integral part of people's lives and is developing alongside all areas of society, necessitating comprehensive interdisciplinary research. The study was conducted in three stages: an analysis of scientific works by foreign and domestic researchers, a survey of specialists in the field of choreographic art, and interviews with choreographers who actively use the platform. The study revealed that the TikTok platform has become one of the professional spheres of activity for choreographers. Additionally, the study identified both the positive and negative impacts of TikTok on choreographic art and provided recommendations for its further development.

Keywords: TikTok, choreography, dance art, trend, social network.

1. Кіріспе

Би өнері тек қана кеңістікте және белгілі бір уақытта орындалатын өнердің түрі ғана емес, бірегей әлеуметтік-мәдени құбылыс болып табылады. Әрбір халықтың биінен мәдениеттің даму динамикасын көре аламыз. Хореографиялық бағыттар өзіндік тарихымен, эстетикалық ерекшеліктерімен, мәдени және әлеуметтік қырларымен, көркемдік критерийлерімен айқындалады. Би өнері өзінің тарихында елеулі өзгерістерге ұшырады: жаңа хореографиялық бағыттар пайда болды, би лексикасы эволюцияланды, жаңа элементтермен толықты, орындау техникасы жетіле түсті. Әртүрлі тарихи оқиғалар адамдардың тұрмыстық жағдайына айтарлықтай әсер етіп, би мәдениетінің трансформациясына әкелді.

Қазіргі цифрлық мәдениет хореография өнерінің дамуына үлес қосып, би өнерінің қолданысын кеңейте түсті. Би сахнада ғана орындалмай, бейнероликтер түрінде виртуалды кеңістікке, әлеуметтік желілер мен қосымшаларда, мысалы, Instagram

мен TikTok-қа енді. Бүгінде TikTok – әлемдегі ең ірі бейнеқосымшалардың бірі – заманауи би мәдениетінің синониміне айналды.

TikTok қосымшасын қолданушылар халық биін, классикалық, заманауи және спорттық бал билерімен қатар, кең таралмаған жаңа би жанрларында ұсынады. Мысалы, би челленджері (шақырулар), би қимылдарын үйрену мақсатында түсірілген бейнероликтер (dance tutorials), шаффл, тектоник стиліндегі билер және т.б. «TikTok-та билер аяқталған хореографиялық шығармалар ретінде емес, би комбинацияларының бейнежазбалары, қойылымдар немесе репетициялардың үзінділері түрінде ұсынылады. TikTok-тағы ең танымал би бағыттарының бірі – танымал музыканың ырғағымен орындалатын ритмдік би және аэробикалық қимылдардан тұратын би челленджері. Би челленджері бейнежазба түсірілетін музыкалық композицияның атауымен немесе оның сөзінің бірнеше жолымен аталады» (Забубенина, 2021: 91). Көбінесе вирустық билер деп аталатын би челленджері COVID-19 пандемиясындағы оқшаулану кезінде ерекше танымал болды. Осындай челленджер бос уақытты тиімді ұйымдастыруға және физикалық белсенділікті дамыту тәсіліне айналды. TikTok билері эмоционалдық жағдайды жақсартуға ықпал етіп, оқшауландудың теріс әсерлерін белгілі бір дәрежеде жеңілдетті.

«TikTok (Қытайда Douyin деп аталады) - қысқа бейнемазмұн жасауға арналған әлеуметтік желі, онда пайдаланушылар үш секундтан бір минутқа дейінгі бейнелерді жариялап, оларды көрермендер көре алады немесе ұзақ бейнемазмұнды тікелей эфирде көрсетіп, көрермендермен нақты уақыт режимінде қарым-қатынас жасай алады. TikTok - бұл 1,5 миллиардтан астам белсенді қолданушысы бар әлеуметтік желі (негізінен балалар мен жасөспірімдер) және әлемдегі ең тез дамып келе жатқан бейнемазмұн платформаларының бірі деп саналады» (Weimann және Masri, 2020: 1).

Қазіргі жылдам өзгертін әлеуметтік медиа қосымшаларының әлемінде қай қосымшалардың ұзақ уақыт сақталатынын болжау қиын. TikTok-ты пайдаланушылардың күн санап өсуі, платформаның ұзақ уақыт сақталатынын көрсетеді. Осы орайда, платформа мұқият зерттеуді талап етеді, себебі ол Z буынының айнасы іспетті. Алдағы уақытта Z буыны әлем халқының үштен бірінен астамын құрайтындықтан, олардың ортасын және әдеттерін түсіну немесе, ең болмағанда, олармен танысу өте маңызды.

«TikTok мазмұн жасауды демократияландырып, қоғамдық нормаларға ықпал етіп, коммуникацияның жаңа үлгілерін енгізу арқылы ғаламдық мәдени динамиканы түбегейлі өзгертті. Платформаның алгоритмі пайдаланушыларға қысқа бейнероликтер жасап, оларды өңдеу құралдары, музыкалық интеграция және визуалдық эффектілерді қолдана отырып бөлісу мүмкіндігін береді. Визуалдық коммуникацияны қайта қарауға және сандық өзара әрекеттестіктің жаңа формаларының пайда болуына ықпал етті, нәтижесінде TikTok сандық мәдениетті қалыптастырудағы негізгі ойыншыға айналды» (Kulaga, 2024: 1). «TikTok шығармашылықты арттырғанымен, оның психикалық денсаулық пен әлеуметтік қатынастарға әсері туралы алаңдаушылықтар да бар. Зерттеулер TikTok-тың алгоритмі мен мазмұн тұтыну үлгілері назарды

шоғырландыру қабілетін төмендетіп, импульсивтілікті күшейтіп, тәуелділікке әкелетінін көрсетті. Нейропсихологиялық зерттеулер бұл әсерлерді мидың аммигдала және гиппокамп сияқты аймақтарының өзгерістерімен байланыстырады, бұл платформа когнитивті функция мен шешім қабылдауға қалай ықпал ететінін көрсетеді» (Wicaksono және басқалар, 2024: 504).

2. Зерттеу әдістері мен материалдары

2.1 Зерттеу әдістері

Зерттеудің бірінші кезеңінде TikTok пен хореографияның өзара байланысы туралы ғылыми мақалалар, әлеуметтік медианың би өнерін дамытуға әсерін талдаған еңбектерге сараптама жасалынды. Сараптама нәтижесінде зерттеудің теориялық базасы қалыптасты. Зерттеудің екінші кезеңінде google forms платформасында сұрақтар әзірленіп, хореограф мамандармен және осы салада білім алушылармен сауалнама жүргізілді. Зерттеудің үшінші кезеңінде платформаның белсенді қолданушысы ретінде Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының 3-курс докторанты Кукетов Берік Алпыспаевичпен және TikTok әлеуметтік желісіндегі трендтерді бақылау арқылы Қазақ ұлттық хореография академиясының 2-курс магистранты Смағұлова Гаухардың акаунтының ұлттық би өнерінің дамуына үлес қосуға бағытталғандығын анықтап, жас хореографпен сұхбат жүргізілді.

2.2 Материалға сипаттама

Сауалнамаға барлығы 174 респондент қатысып, tiktok әлеуметтік желісінің хореография өнерімен байланысы жайлы өздерінің пікірлерін білдіреді. Респонденттердің аты-жөндері көрсетілмейді. Сауалнама барысында отандық хореография өнері саласында қызмет ететін мамандар мен білім алушылардың пікірлері сараланды. Осы орайда, TikTok әлеуметтік желісінің би трендерінің танымалдылығына әсері, оны қолдану жиілігі мен би бейнероликтерін қарау деңгейі талданды. Сонымен қатар, TikTok платформасының хореография өнерінің дамуына ықпалы, би өнерін үйретудегі тиімділігі және әр елдің бишілерін байланыстырушы ретінде атқаратын функциясы зерттелді. TikTok-тың заманауи хореография өнерінің болашағына әсері жөнінде қатысушылардың пікірлері жинақталып, ғылыми тұжырымдар жасалды.

3. Талқылау

TikTok әлемдік платформа болғандықтан, шетелдік ғалымдардың еңбектеріне сараптама жасай отырып, ғылыми зерттеулердің негізгі бағыттары оның әлеуметтік және мәдени әсерін, білім беру және коммуникациядағы рөлін, маркетинг пен бренд стратегияларын, психологиялық және тұлғалық дамуға әсерін, семиотика және мазмұнды талдауды, қауіпсіздік және этика мәселелерін қамтитындығын көреміз. Ғылыми зерттеулер TikTok-тың жастардың әлеуметтік қарым-қатынасына, мәдени нормалар мен құндылықтарға ықпалын, білім беру құралы ретінде ақпаратты қысқаша әрі визуалды жеткізу мүмкіндіктерін, вирустық маркетинг құралы ретіндегі әлеуетін, балалар мен жасөспірімдердің өзін-өзі қабылдауы мен психологиялық денсаулығына әсерін қарастырады. Сонымен қатар, платформаның деректер

құпиялылығы, этикалық мәселелер, фейк ақпараттардың таралуы және алгоритмдік жұмыс принциптері зерттеледі.

Отандық ғалымдардың еңбектері арқылы әлеуметтік желілердің қоғамдық санаға әсері «Әлеуметтік медиа тақырыбы – әлемдік ақпарат кеңістігіндегі өзекті мәселе. Оның қалыптасуынан бастап, даму жолы, түрлі үдеріске қарай бейімделу, құбылу, жаңару механизмдері тек медиа өкілдерінің зерттеуіне ғана арналған тар ұғымшенберінде қалған жоқ. Себебі қазір әлеуметтік медиа саласын зерттеуге әлеуметтанушылар, психологтар, мәдениеттанушылар, заңгерлер мен мемлекеттік органдар, тіпті медицина және биология саласының ғалымдары да, мамандары да атсалысуда» (Өшірбекова және т.б., 2024: 9), және интернет қолданушыларының TikTok әлеуметтік желісіне деген эмоционалды қатынасы анықталады «Жаңа әлеуметтік желілер арасында көшбасшы орынға ие болған TikTok әрі қарай ілгерілетуге қызығушылық тудырады. Алайда, пайдаланушылардың бұл қосымшаға деген эмоциялық қабылдауы мен көзқарасы да TikTok-тың дамуына әсер етуі мүмкін. Қазіргі уақытта TikTok-қа деген көзқарас оң болып табылады, өйткені ол өз әлеуетін ашуға және табыс табуға мүмкіндік беретін әлеуметтік желі ретінде қабылданады» (Оразбаева, Гитихмаева, 2023: 263).

«Қазіргі таңда TikTok тек көңіл көтеру платформасы ретінде ғана емес, күрделі әлеуметтік, мәдени және технологиялық құбылыс ретінде қарастырылады. COVID-19 пандемиясы кезінде TikTok платформасы белсенді виртуалды кеңістікке айналды. Зерттеушілер жас бишілердің жаһандық аудиторияда әртүрлі мәдениетті көрсете отырып, өздерінің хореографиялары мен шығармашылығын бөлісу үшін қолданбаға қосылғандығын айтады» (O'Leary, 2024: 246). Индонезиялық ғалымдар TikTok-тың Индонезия мәдениетіне әсерін зерттейді. «Зерттеу нәтижесінде ең танымал әлеуметтік медиа платформаларының бірі TikTok-тың пайдаланушыларға жергілікті өнер, дәстүрлер, тілдер және мәдени мұраларды насихаттау үшін шығармашылық кеңістік ұсынады. Сонымен қатар, Индонезия мәдениетін жаһандық аудиторияға таныстыруды қолдайды, жастар арасында жергілікті мәдениеттің маңыздылығын арттырады. Дегенмен де, TikTok платформасында жаһандық трендтердің басымдылығы салдарынан мәдени гомогенизация, дәстүрлі мәдени элементтердің бұрмалануы және жергілікті құндылықтардың құлдырауы сияқты қиындықтар туындайды» (Panayitsa, Al Falah, 2025: 75)

Joel de Jesus Junior «TikTok-тың көпмодальды семиотикасын талдайды және лайктар, пікірлер немесе бейнелердің вирустық таралуы жасаушыларға өз таңдау/дизайнын сақтап қалу немесе оларды қайта түсіндіріп, өздерін контент жасауға ынталандыратын коммуникациялық мақсаттарды орындау үшін бейімдеу қажеттігін көрсетеді. Дәстүрлі би формалары ұзақ уақыт бойы көрсетілім арқылы таралып сақталса, TikTok бұл процесті цифрлық кеңістікте қайта қалыптастырады» деп санайды (de Jesus Junior, 2024: 179).

«TikTok-та музыка және қолданушылардың онымен әрекеттесуі басты ерекшеліктердің бірі болып табылады. Хореографияның әртүрлі қимылдардан тұратын би туындысы екенін ескере отырып, бидің TikTok-та кең таралғанын айта аламыз.

Көптеген видеолардың басты тақырыбы би болса, кейбір видеоларда қосалқы рөл атқарады. TikTok көп жағдайда хореография қолданушылардың өздерін көрсету немесе саяси және әлеуметтік мәселелерді көтеру тәсіліне айналады» (Cervi, 2021: 200).

Вирустық сипатқа ие TikTok билерін, мысалы, Renegade, Cannibal, Say So, Hit Every Beat және т.б. талдай отырып, олардың барлығы эстетикалық сипаттамалардың бірдей үлгісіне сәйкес келетінін байқаймыз және мынадай ерекшеліктерді анықтаймыз: аяқ қимылдары көрсетілмейді; бет пен мимика негізгі роль атқарады. Бақылау нәтижесінде қосымшаның жас әуесқой бишілер үшін жаттығу алаңына айналғанын және басқаларға еліктейтіндігін көреміз. Сонымен қатар, TikTok бишілері тек хореография құрумен ғана шектелмейді, олар өз қойылымдарын режиссерлейді, түсіреді және өндеуден өткізеді. Сондықтан да, мұндай тәжірибе өз денелері мен технологияларды қолдану арқылы жаңа орындаушылық білімді меңгеруге ықпал етеді және жоғары деңгейдегі аудиовизуалды білімді дамытады.

Майамиден келген 29 жастағы кәсіби хореограф Салли бұл платформаны өз студенттерінің (6-12 жас аралығындағы қыздар) ықпалымен қолдана бастағанын түсіндіріп, TikTok-тың жастар мәдениетімен байланысудың тамаша құралы екенін атап өтті. Оның вирустық видеолары би сабақтарының артықшылықтарын көрсету арқылы студиясын жарнамалаудың тамаша құралы болған: «Би қимылдары мен техникасы әрдайым кеңістік пен уақыт шектеулеріне тәуелді болды. Балетте сахнаның формасы хореографиялық үлгілерді анықтап, би суреттемесі, жарықтың орналасуы сияқты элементтер ескерілсе, TikTok-та барлық қозғалыс технологиялық мүмкіндіктер мен қойылымның логикасына байланысты өзгеріп отырады. Кейде мен вирустық вариацияны қайталап, белгілі бір қозғалыстардың дұрыс дайындықсыз орындау қауіпті екенін көрсетемін, бұл маған көптеген жаңа студенттер әкелді» - деп өзінің тәжірибесімен бөліседі (Cervi, 2021: 202).

Қытайлық Tuomeisiren Heyang және норвегиялық Rose Martin дуэтнографиялық зерттеулерінде TikTok-ты Қытай мен Норвегиядағы жоғары би білімінде қолданған педагогикалық тәсілдерімен бөліседі. Нәтижесінде TikTok сияқты платформаның жоғары білім беру саласында өз орнын табатындығын және онлайн оқыту кезінде сапалы эксперименттер жасауға мүмкіндік беретіндігін анықтайды. «TikTok әлеуметтік медиа платформасы жоғары білімге қолжетімділік шекарасын кеңейтуге мүмкіндік береді. Онлайн платформалар бастапқыда білім беру мақсатында жасалмаған, олардың негізінде әлеуметтік өзара әрекеттесу мен қызығушылықты арттыру жатыр. Сондықтан, оларды жоғары білім беру саласында қалай қолдану керектігін зерттеу қажет. Тәжірибе барысында TikTok сияқты платформаның жоғары білім беру жүйесінде өз орнын таба алатыны анықталды» (Heyang, Martin, 2024: 355).

«Хореография поп-мәдениеттің маңызды бөлігіне айналып келеді, себебі бейнебаяндар біздің дәуірімізде негізгі байланыс құралы ретінде орнығуда. Көптеген танымал билер брендтер мен жарнамаларда қолданылып, платформаның коммерциялық пайдасына айналады. Дегенменде, олардың авторлары көбінесе

ешқандай өтемақы алмайды. Авторлар билерді авторлық құқық аясында қарастырудың және оларды қорғаудың жаңа жолдарын іздеудің маңыздылығын атап өтеді» (Johnson, 2021: 1225).

4. Зерттеу нәтижесі

TikTok-тың хореография өнерінің дамуына әсерін анықтау мақсатында жүргізілген сауалнамаға 174 респондент қатысты. Сауалнамаға жауап берушілердің жас ерекшеліктері: 69,4 % 18-24 жас аралығындағы білім алушылар, 7, 1% 25-34 жастағы жастар, 10, 6% 35-44 аралығындағы орта жастағылар, 12, 9% 45 жастан жоғары респонденттер. Сонымен қатар жыныстық ерекшеліктеріне байланысты 96, 5% әйелдер, 3, 5 % ерлер құрады. Респонденттердің 56, 1% - хореографтар, 5, 8 % - кәсіби бишілер, 38, 1 % - студенттер.

Қаншалықты TikTok әлеуметтік желісін қолданасыз? деген сұраққа сауалнамаға қатысушылардың 56, 1 % - күнделікті, 9, 4% - аптасына бірнеше рет, 19, 9 % - арасында, 14, 6 % - ешқашан деп жауап берген. Көрсеткіштердің нәтижесінде TikTok-тың хореографтар арасында кең таралғанын және өз тәжірибелеріне енгізгенін, күнделікті қолданатындардың үлесінің (56, 1%) жоғарылығы платформаның би өнеріне айтарлықтай әсер еткендігін көрсетеді.

Респонденттердің 42, 4 % күнделікті, 29, 4 % арасында, 15, 9 % аптасына бір екі рет, 10 % ешқашан, 2, 3 % айына бірнеше рет TikTok-та би бейнероликтерін қараймын деп жауап береді. TikTok-тың хореографтар үшін би мәдениетін дамыту және насихаттау платформасына айналғандығын, дегенменде қолдану деңгейінің әртүрлілігін, барлық хореографтардың негізгі ресурс ретінде көрмейтіндігі анықталды. Көрсеткіштер TikTok-тың хореография өнеріне әсері болғанымен, жалғыз шешуші фактор еместігін айқындайды.

Би трендерінің танымалдылығын арттыруға TikTok әлеуметтік желісінің әсері туралы респонденттердің жауабын төмендегі кестеден көре аламыз.

Кесте 1. Би трендерінің танымалдылығын арттыруға tiktok әлеуметтік желісінің әсері.

Әсер деңгейі	Пайыздық көрсеткіш (%)
Өте күшті	32,2
Күшті	30,4
Бірқалыпты	27,5
Төмен	5,0
Әсері жоқ	4,9

Нәтижелер TikTok-тың хореографтарға айтарлықтай ықпал ететінін көрсетеді. Респонденттердің 62, 6% (өте күшті және күшті деп жауап бергендер) платформаның кәсіби және шығармашылық қызметіне әсер ететінін мойындайды. 27, 5% оны бірқалыпты деп бағалаған, яғни олардың тәжірибесінде TikTok-тың белгілі бір

дәрежеде маңызды екенін білдіреді. Ал 9, 9% (төмен және әсері жоқ деп санағандар) TikTok-тың өз жұмыстарына айтарлықтай ықпал етпейтінін көрсетеді.

TikTok әлеуметтік желісін қолдану нәтижесінде өзіңіздің хореографияңызда өзгерістер байқадыңыз ба? деген сұраққа респонденттердің 39, 2 % иә, айтарлықтай, 40, 4 % иә, аздап, 20, 5 % жоқ, байқалмады деп жауап берген. Респонденттердің 79, 6%-ы (айтарлықтай және аздап өзгеріс байқағандар) платформаның олардың хореографиялық стиліне ықпал еткенін көрсетеді. Көрсеткіштер TikTok трендтері мен жаңа қозғалыстардың кәсіби және әуесқой бишілерге әсер ететінін көрсетеді. Ал 20, 5%-ы ешқандай өзгеріс байқамаған, нәтижелер респонденттердің жеке стилінің тұрақты екенін немесе TikTok контентін аз тұтынатынын білдіруі мүмкін.

Респонденттердің 59, 4% TikTok-ты би өнерін үйретуде пайдалы құрал деп санайды. Нәтижелерден платформаның визуалды оқытуға ыңғайлы, қолжетімді және трендтер арқылы жаңа қозғалыстарды үйренуге ықпал ететіндігін көреміз. 24,1%-ы бейтарап позицияда, яғни TikTok-тың тиімділігі олардың тәжірибесіне байланысты өзгеруі мүмкін. 16,5%-ы (қатты пайдалы емес және мүлдем пайдалы емес) би үйрену үшін тиімсіз деп санайды, яғни платформаның құрылымдық сабақтарға жарамсыздығын немесе кәсіби оқыту үшін шектеулерін көрсетеді.

Сауалнамаға қатысушылар 64,3%-ы TikTok-ты әртүрлі елдерден шыққан бишілерді байланыстыратын жаһандық платформа ретінде санайды. Нәтижелерден TikTok-тың мәдени алмасуға ықпал ететінін, әртүрлі стильдер мен техникаларды біріктіретінін көреміз. 18,7%-ы бейтарап көзқараста, яғни олар үшін TikTok-тың ұлтаралық байланыс орнатудағы ролі маңызды емес. Ал 17%-ы жоқ деп жауап берген, платформаның бишілер арасындағы байланыстырушы рөліне күмәнмен қарайды.

Сауалнама нәтижелері бойынша респонденттердің басым бөлігі (64,9%) TikTok-тың заманауи хореография өнерінің дамуына оң ықпал ететінін атап өткен. Бұл TikTok-тың жаңа би трендтерін қалыптастырудағы, әртүрлі стильдерді танымал етудегі және хореографтарға шығармашылық мүмкіндіктер ұсынудағы рөлін көрсетеді. 30,4%-ы бейтарап пікір білдірсе, бұл топ TikTok-тың ықпалы бар екенін мойындағанымен, оны шешуші фактор деп санамайды. Ал 4,7%-ы теріс пікір білдірген.

Заманауи хореография өнеріне TikTok әлеуметтік желісінің әсеріне өзіңіздің пікіріңіз деген бөлімде респонденттердің 90 % қысқа жауаптар берген. Жауаптар: керемет, қажетті платформа, платформаны қолданбаймын т.б.

Өз ойымен бір ғана респондент бөліседі: «TikTok – хореография өнеріне жағымды және жағымсыз әсер етуі мүмкін жастардың әлеуметтік желісі. Хореографтар өздерінің шығармашылығын әлеуметтік желілер арқылы насихаттап, еліктеуге жол бермеулері қажет. Сонымен қатар, TikTok хореографтың шығармашылық идеяларын жүзеге асыруға жол ашады» - деген пікір қалдырған.

Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының 3-курс докторанты Кукетов Берік Алпыспаевич (@jaka_kz): «TikTok платформасын 3 жылдан бері әлемде жаңа тренд болып жатқан би қимылдарынан хабардар болу үшін қолданамын

және би трендтеріне қатысамын. Трендтегі билерді үйренуге уақыт бөлемін, себебі би қимылдары орындау шеберлігін қажет етеді. TikTok платформасы заманауи би өнерін дамытуға әсер етеді. Мысалы жеке би студияларында хореографтар сабақтың бір бөлімінде оқушылардың көңіл күйін көтеру мақсатында трендтегі билерді үйренумен айналысады. Қоғам заманның ағымына сай дамып жатқандықтан, би өнері де жаңа технологиялармен шығармашылықты байланыстыруы қажет деп түсінемін» (Кусанова, 2025: 1).

Қазақ ұлттық хореография академиясының 2-курс магистранты Смағұлова Гаухар (@qazaqqyzy_gaukhartas): «2023 жылдан бастап TikTok әлеуметтік желісін белсенді түрде жүргізіп, қазақ биінің танымалдылығын арттыру мақсатында жүйелі жұмыс жүргізіп келемін. Күн сайын би қимылдарын музыкалық сүйемелдеумен орындап, олардың атауларын белгілеп, жүйелі түрде видеоларды жүктеу нәтижесінде қолданушылардың қызығушылығы арта түсті. Ауылдық жерлердегі хореографтардан видеолардың шеберлік сабақтарын алмастыра алатыны жөнінде пікірлердің түсуі TikTok-тың би үйретудегі маңыздылығын айқындайды. Ұлттық музыканы трендке шығару мақсатында домбырашылармен бірлескен жобалар жүзеге асырылып, желі қолданушылары тарапынан жоғары бағаланды. TikTok-тың алгоритмдік ерекшеліктері бишілердің орындаушылық деңгейлерін көтеруге әсер әсер етпегенімен, ұлттық би өнерін дәріптеуде маңызы зор. Сонымен қатар, шетелдік көрермендердің қазақ биіне деген қызығушылығы бұл платформаның мәдени байланыстарды нығайтудағы рөлін көрсетеді. TikTok-та табысты болу үшін бидің түпнұсқалылығы, вербалды емес жеткізу тәсілі, би қимылдарының атауларын көрсету және жаңа комбинациялар құрастыру сынды факторлар маңызды» - деп өзінің тәжірибесімен бөліседі (Бәкірова, 2025: 1).

«Өнер әрқашанда да өмір жырын жырлаушы, халықтың рухын қолдаушысы болды. Қоғамның өзгеруіне байланысты, халықтың өмірі мен дәстүрі де өзгеріп отыратыны белгілі. Міне, осыған орай өнердің де өзгеріске ұшырайтыны сөзсіз. Оның тақырыптық идеясы, мазмұны да өзгеріске ұшырап отырады. Халық шығармашылығынан нәр алған қазақ би өнері де осылай өсіп-өркендеуде» (Ізім және т.б., 2021: 139). Зерттеушілермен келісе отырып, қазіргі таңдағы жаһандану процесінің би өнерінің даму бағытына да ықпал еткендігін көреміз. «Би артық ойлардан, артық салмақтан босатады, адамның рухани «көзінің» ашылуына көмектеседі. Қазіргі жаңа технологиялардың, жаңа медианың мүмкіндіктерін барынша пайдалану арқылы үгіт-насихат жұмыстарын қарқынды жүргізу, үздік жетістігімен көзге көрінген бишілердің имиджін қалыптастыру арқылы қоғаммен байланыс жасау. Осы ретте әлеуметтік желілердің маңызы зор. Әсіресе, «Фейсбук», «Инстаграм», «Ютуб» сияқты салмақты, халық жиі қолданатын желілерді көбірек қолдану, оларда арнайы парақшалар ашу арқылы жүйелі жұмыс жүргізуге болады. (Шамшиев, Жумасейтова, 2023: 20).

«Халық биі – қоғамның көркемдік мәдениетінің бір қыры, сонымен қатар ол жас ұрпақтың этнокөркемдік санасына айналды. Қай халықтың болмасын қасиеті ана

тілінде, дінінде, тарихында, мәдениеті мен өнерінде, салт-дәстүрінде. Олай болса осы құндылықтардың бірі өнер тілі – өткір тіл, шын мәніндегі халық өнерінде шекара, жатырқау деген болған емес. Халықтың рухани өмірінің бір бөлігіне айналған би өнері қоғамның саяси-әлеуметтік, діндік, философиялық, көркем-эстетикалық идеалы бола білді. Ол адамның қоғамға деген көзқарасын қалыптастыруда үлкен рөл атқарды. Қазақ халқының дәстүрлі өнері әр дәуірде, әр уақытта қолданыста болған, өнер түрлері бір-бірімен тығыз байланыста дамыды» (Жалғасбаева, Кусанова, 2023: 221). Осы орайда, TikTok әлеуметтік желісінің би өнерін дамытуға оң әсер етуі үшін:

- қысқа видео сабақтар арқылы би қимылдарын үйрету, би техникасы мен стильдері туралы ақпарат беру;
- көрермендерді жаңа қозғалыстарды орындауға ынталандыратын би челленджерін ұйымдастыру;
- TikTok блогерлерімен, музыканттармен және би топтарымен бірлесіп контент жасау;
- би мектебін, хореографтарды немесе талантты бишілерді кеңінен таныту үшін TikTok-ты маркетингтік құрал ретінде пайдалану;
- көрермендермен тікелей байланыс орнатып, би сабақтарын тікелей эфирде жүргізуді ұсынамыз.

5. Қорытынды

Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, TikTok әлеуметтік желісінің хореография өнерінің дамуына ықпал етіп отырғандығын көреміз. Платформаның қолжетімділігі мен кең таралуы кәсіби және әуесқой бишілерге өздерінің өнерін көрсетуге, жаңа би қимылдарын меңгеруге және шығармашылық әлеуетін арттыруға мүмкіндік береді. TikTok платформасында пайда болған трендтер әлемдік би мәдениетінің дамуына әсер етіп, заманауи би стильдерін байланыстырады. Сонымен қатар, TikTok жастар арасында биді танымал ету арқылы дененің белсенділігін арттыруға және көркемдік қабілеттерін дамытуға жағдай жасайды.

Дегенменде, TikTok-тың хореография өнеріне кері әсерін де ескеру қажет. Қысқа уақыттық шектеулер би қимылдарының нақытылғы мен күрделілігін шектейді, вирустық трендтер ұлттық би өнерінің кейбір аспектілерін толық көрсетпейді. Сонымен қатар, TikTok-тың ықпалы жаңа хореографиялық бағыттардың пайда болуына және би мәдениетінің жаһандануына әсер ететінін атап өткен жөн.

Қорыта айтқанда, TikTok мүмкіндіктерін тиімді пайдалану арқылы би өнерін жаңа деңгейге көтеруге болады. Болашақта TikTok және басқа да әлеуметтік желілер хореографиядағы инновациялар мен шығармашылық идеялардың алмасу алаңы ретінде өз маңыздылығын сақтап қалатыны сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Өшірбекова Г., Берекетова А., Жақсылық А. Әлеуметтік желілердің қоғамдық санаға әсері. // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Журналистика сериясы. №2 (147) 2024. – Б. 8-24. <https://doi.org/10.32523/2616-7174-2024-147-2-8-24>

2. Бәкірова С. Tiktok әлеуметтік желісінің хореография өнерінің дамуына әсері. Г. Смағұловамен сұхбат. 2025 жыл.
3. de Jesus Junior J. (2024) Um olhar semiótico multimodal do aplicativo Tik Tok: da noção de design à projeção de identidades //Kiri-Kerê-Pesquisa em Ensino, 20 (1). – P. 161-181.
4. Weimann, G., & Masri, N. (2023) Research note: Spreading hate on TikTok //Studies in conflict & terrorism, 46(5). – P. 752-765. <https://doi.org/10.1080/1057610x.2020.1780027>
5. Жалғасбаева К.Б., Кусанова А.Е. «Серілер салтанаты» хореографиялық қойылымындағы ұлттық-әдеби көріністің бейнеленуі // Керуен. № 3 (80) 2023. Б. 210-222. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2023.3-19>
6. Johnson A. (2021) Copyrighting tiktok dances: choreography in the internet age // Wash. L. Rev. 1(96). – P. 1225-1250. <https://digitalcommons.law.uw.edu/wlr/vol96/iss3/12>
7. Забубенина И.К. Танец TikTok как феномен современной танцевальной культуры // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. № 4 (102) 2021. С. 90-98. <https://doi.org/10.24412/1997-0803-2021-4102-90-98>
8. Kułaga W. (2024) Revolutionizing Visual Communication and Digital Creative Engagement: The Game-Changing Impact of TikTok // Przegląd Socjologii Jakościowej, 3 (20). – P. 212-235. <https://doi.org/10.18778/1733-8069.20.3.10>
9. Кусанова А.Е. Tiktok әлеуметтік желісінің хореография өнерінің дамуына әсері. Б.А. Кукетовпен сұхбат. 2025 жыл.
10. Laura Cervi (2021) Tik Tok and generation Z // Theatre, Dance and Performance Training, 12(2).– P. 198-204, <https://doi.org/10.1080/19443927.2021.1915617>
11. Оразбаева А., Гитихмаева Л. Исследование эмоционального отношения пользователей к социальной сети TikTok // Вестник. Серия «Психология». № 2 (75) 2023. С. 90-98. <https://doi.org/10.51889/2959-5967.2023.75.2.030>
12. O'Leary E. (2024) Irish dance and identity politics on TikTok //Irish Studies Review, 2 (32). – P. 246-261. <https://doi.org/10.1080/09670882.2024.2339431>
13. Panayitsa A.L., Al Falah P. (2025) Dampak Aplikasi Tiktok Terhadap Kebudayaan Indonesia //Filosofi: Publikasi Ilmu Komunikasi, Desain, Seni Budaya, 1(2). – P. 75-88. <https://doi.org/10.62383/filosofi.v2i1.468>
14. Heyang T., Martin R. (2024) Teaching through TikTok: a duoethnographic exploration of pedagogical approaches using TikTok in higher dance education in China and Norway during a global pandemic // Research in Dance Education, 3 (25). – P. 343-358. <https://doi.org/10.1080/14647893.2022.2114446>
15. Шамшиев А.Ш., Жумаситова Г.Т. The problem of the development of kazakh men's dance //Arts Academy. № 2(6) 2023. – Б. 5-21. <https://doi.org/10.56032/2523-4684.2023.2.6.5>
16. Ізім Т.О., Қайыр Ж.Ү., Күлбекова Ә.К. Қазақ халқының дәстүрлі би өнерінің болмысы //Central Asian Journal of Art Studies. №. 2 (6) 2021. Б.122-139 <https://doi.org/10.47940/cajas.v6i2.442>
17. Wicaksono W., Fajar D.A. (2024) Paradox of final assessment in indonesian schools represented in tiktok content creators' perspective // Prosiding Konferensi Ilmiah Pendidikan, №5. – P. 503-506. <https://proceeding.unikal.ac.id/index.php/kip/article/view/2192>

References:

1. Ashirbekova, G., Bereketova, A., Zhaksylyk, A. The influence of social networks on public consciousness // Bulletin of LN Gumilyov Eurasian National University. JOURNALISM Series. №2 (147) 2024. – P. 8-24. <https://doi.org/10.32523/2616-7174-2024-147-2-8-24> (in Kaz)
2. Bakirova S. The impact of the social network TikTok on the development of choreographic art. Interview with G. Smagulova. 2025. (in Kaz)
3. de Jesus Junior, J. (2024) Um olhar semiótico multimodal do aplicativo Tik Tok: da noção de design à projeção de identidades //Kiri-Kerê-Pesquisa em Ensino, 20 (1). – P. 161-181. <https://doi.org/10.47456/krkr.v1i20.44023> (in Portug)
4. Weimann, G., & Masri, N. (2023) Research note: Spreading hate on TikTok //Studies in conflict & terrorism, 46(5). – P. 752-765. <https://doi.org/10.1080/1057610x.2020.1780027> (in Eng)
5. Zhalgasbaeva, K. B., Kussanova, A. E. Introducing the national literary scene in the choreographic performance «Seriler Saltanatı» // Keruen. № 3 (80) 2023. P. 210-222. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2023.3-19> (in Kaz)

6. Johnson, A. (2021) Copyrighting tiktok dances: choreography in the internet age //Wash. L. Rev. 1(96). – P. 1225-1250. <https://digitalcommons.law.uw.edu/wlr/vol96/iss3/12> (in Eng)
7. Zabubenina, I.K. TikTok dance as a phenomenon of modern dance culture // Bulletin of the Moscow State University of Culture and Arts. № 4 (102) 2021. P. 90-98. <https://doi.org/10.24412/1997-0803-2021-4102-90-98> (in Russ)
8. Kulaga, W. (2024) Revolutionizing Visual Communication and Digital Creative Engagement: The Game-Changing Impact of TikTok //Przegląd Socjologii Jakościowej, 3 (20). – P. 212-235. <https://doi.org/10.18778/1733-8069.20.3.10> (in Eng)
9. Kussanova A. The impact of the social network TikTok on the development of choreographic art. Interview with B. Kuketov. 2025. (in Kaz)
10. Cervi, L. (2021) Tik Tok and generation Z // Theatre, Dance and Performance Training, 12(2).– P. 198-204, <https://doi.org/10.1080/19443927.2021.1915617> (in Eng)
11. Orazbaeva, A., Gitikhmaeva, L. Study of the emotional attitude of users to the social network TikTok // Bulletin. Series «Psychology». № 2 (75) 2023. P. 90-98. <https://doi.org/10.51889/2959-5967.2023.75.2.030> (in Russ)
12. O'Leary, E. (2024) Irish dance and identity politics on TikTok //Irish Studies Review, 2 (32). – P. 246-261. <https://doi.org/10.1080/09670882.2024.2339431> (in Eng)
13. Panayitsa, A.L., Al Falah, P. (2025) Dampak Aplikasi Tiktok Terhadap Kebudayaan Indonesia //Filosofi: Publikasi Ilmu Komunikasi, Desain, Seni Budaya, 1(2). – P. 75-88. <https://doi.org/10.62383/filosofi.v2i1.468> (in Indon)
14. Heyang, T., Martin, R. (2024) Teaching through TikTok: a duoethnographic exploration of pedagogical approaches using TikTok in higher dance education in China and Norway during a global pandemic //Research in Dance Education, 3 (25). – P. 343-358. <https://doi.org/10.1080/14647893.2022.2114446> (in Eng)
15. Shamshiev, A.Sh., Zhumaseitova, G.T. The problem of the development of kazakh men's dance//Arts Academy. № 2(6) 2023. – P. 5-21. <https://doi.org/10.56032/2523-4684.2023.2.6.5> (in Kaz)
16. Toigan, I., Kair, Zh., Kulbekova, A. The evolution of traditional dance arts of the kazakh people // Central Asian Journal of Art Studies. №. 2 (6) 2021. P.122-139 <https://doi.org/10.47940/cajas.v6i2.442> (in Kaz)
17. Wicaksono, W., Fajar, D. A. (2024) Paradox of final assessment in indonesian schools represented in tiktok content creators'perspective // Prosiding Konferensi Ilmiah Pendidikan, 5. – P. 503-506. <https://proceeding.unikal.ac.id/index.php/kip/article/view/2192> (in Eng)